

Тарасова Тамара Мікалаеўна

доктар філалагічных навук,
прафесар, прафесар кафедры
беларускай і замежнай літаратуры
Беларускі дзяржаўны педагагічны
ўніверсітэт імя Максіма Танка
г. Мінск, Беларусь

Tamara Tarasava

Habilitated Doctor of Philology,
Professor, Professor of the Department
of Belarusian and Foreign Literature
Belarusian State Pedagogical University
named after Maxim Tank
Minsk, Belarus
tamaratarasava@gmail.com

**БАГАЦЦЕ І ГНУТКАСЦЬ ПАЭТЫЧНАГА СІНТАКСІСУ ВЕРЛІБРА
ПОЛЯ ВЕРЛЕНА І МАКСІМА ТАНКА**

**RICHNESS AND FLEXIBILITY OF THE POETIC SYNTAX
OF PAUL VERLAINE AND MAXIM TANK'S FREE VERSE**

Верлібр у сусветнай культуры XX–XXI стст. – з’ява арыгінальная, яна патрабуе ўважлівага вывучэння тэндэнцый яе развіцця, аб’ектыўнага даследавання паэтыкі свабоднага верша, яго адметнасцей у нацыянальных культурах. У лірыцы Поля Верлена дамінуе эмацыянальнае ўспрыняцце, якое можа нават супрацьпастаўляцца лагічнаму і рацыянальнаму, у верлібрах Максіма Танка пераважае лагічнае, рацыянальнае мысленне, для беларускага паэта куды больш важнымі выступаюць праблемы рэальнага свету. Адкрытая спавядальная шчырасць уласціва верлібру французскага і беларускага паэтаў, але верлібр Максіма Танка мае ярка выражаныя нацыянальныя канатацыі, якія абумоўлены звышзадачай паэта: па-філасофску глыбока і эмацыянальна кранальна раскрыць характар беларускага народа, яго мінулае, духоўную спадчыну.

К л ю ч а в ы я с л о в ы: *Поль Верлен; Максім Танк; верлібр; свабодны верш; рытм; міжрадкавая паўза; графіка верша; націск.*

Free verse (vers libre) is a novel phenomenon in the world culture of the 20th–21st centuries and it requires careful study. An objective research of the poetics of free verse, and its features in national cultures should be conducted. In the lyrics by Paul Verlaine emotional perception dominates, it contrasts with logical and rational ones. In Maxim Tank's verse logical, rational thinking prevails; for the Belarusian poet problems of the real world are more important. For both poets open sincerity is characteristic of the verse, however, Maxim Tank's verse has a clearly expressed national feature, which is determined by the poet's task – to reveal the character of the Belarusian people, their past, and spiritual heritage in a philosophically deep and emotional way.

К e y w o r d s: *Paul Verlaine; Maxim Tank; free verse; vers libre; rhythm; pause between the lines; verse graphical structure; stress.*

Цікавасць да верлібра ў сусветнай культуры XX–XXI стст. не згасае, гэта патрабуе ўважлівага вывучэння тэндэнцый развіцця верлібрычнай сістэмы вершаскладання, аб’ектыўнага даследавання паэтыкі свабоднага верша, яго адметнасцей у нацыянальных культурах.

Тэрмін *верлібр* увёў ва ўжытак у 1884 г. французскі паэт Гюстаў Кан (Gustave Kahn) – гісторык і тэарэтык сімвалізму, але некаторыя навукоўцы лічаць, што верлібр у той ці іншай форме існаваў і раней, праўда, адзінага меркавання на гэты конт няма. Сярод прыхільнікаў і тэарэтыкаў верлібра

ў Францыі былі Г. Кан (G. Kahn), Ж. Лафорг (J. Laforgue), Э. Дзюжардэн (É. Dujardin), потым эстафету падхапілі П. Верлен, А. Рэмбо, Г. Апалінэр і інш. У пачатку XX ст. верлібр атрымаў шырокае распаўсюджанне ў англамоўных краінах і істотна паўплываў на стыль англійскіх і амерыканскіх паэтаў, такіх як Э. Паунд, Т. С. Эліёт, Р. Алдзінгтон і інш. У Расіі форма свабоднага верша прываблівала многіх пісьменнікаў Сярэбранага веку – З. Гіпіус, Ф. Салагуба, А. Блока, М. Валашына, В. Хлебнікава і інш. У Беларусі да верлібра звярнуліся М. Багдановіч (“Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...”, 1915), у 20-я гады XX ст. – В. Ластоўскі (“Лісты”, “На Коляды”, “На оды Горація”, “На Радуніцу”). У другой палове XX ст. свабодны верш найчасцей сустракаецца ў творчасці А. Лойкі, Я. Сіпакова, П. Панчанкі, Ю. Голуба, Н. Загорскай, А. Вярцінскага і інш. Асноўным відам верша верлібр стаў у паэзіі Максіма Танка.

Верлібр (фр. *vers libre*, *свабодны верш*), паводле азначэння М. Гаспарава, гэта «стих, не имеющий метра и рифмы и отличающийся от прозы только наличием заданного членения на стиховые отрезки (отмеченного в письменном тексте обычно графическим расположением строк, в устном – напевом)» [1, с. 957]. Зыходзячы з гэтага азначэння, узнікае заканамернае пытанне: “Верлібр – гэта паэзія ці проза, якіх рысаў у верлібры болей – паэтычных ці праязічных?”

Пераважная большасць даследчыкаў лічыць верлібр паэтычнай формай, зыходзячы з наступных аргументаў: найперш гэта рытм, які ў верлібры ствараецца графічнай разбіўкай верша на радкі, потым міжрадковыя паўзы, адпаведныя сінтаксічныя канструкцыі, ужыванне розных рытарычных фігур. Л. І. Цімафееў падкрэслівае, што радок у верлібры «представляет собой интонационно законченное сочетание слов, определенную речевую единицу, относительно самостоятельное смысловое и интонационное целое (иногда строка может состоять и из одного слова, которое в этом случае, как мы помним, характеризуется своей интонационной самостоятельностью). Признаком этой законченности является *закрывающая строку пауза* (выдзелена намі. – Т. Т.), несоблюдение которой ломает ритм стиха, стирая границу между его единицами, и тем самым не позволяет воспринять ритмичность их чередования» [2, с. 67–68]. Паводле думкі Л. І. Цімафеева, радок у верлібры ўяўляе сабой і сэнсавую, і інтанацыйную адзінку (нават калі ў радку ёсць толькі адно слова!). У канцы радка заўсёды прысутнічае паўза, і яна можа не супадаць з кропкай. Такім чынам, графічная разбіўка верша на радкі істотна важная ў верлібры. Менавіта вершаваны радок, выразна выдзелены паўзамі пры агучванні (а на пісьме – яшчэ і графічна), выступае ў верлібры асноўнай рытмічнай адзінкай. Часам, праўда, у верлібры могуць сустракацца прыкметы метрычнага верша, але і яны падначалены агульнай інтанацыі свабоднага верша.

Значны ўклад у даследаванне тэарэтычных аспектаў верлібра ўнеслі французскія даследчыкі Ж.-А. Барнэк (J.-H. Bornecque), Ж. Рабішэ (J. Robichez), М. Кулон (M. Coulon), П. Пціфіс (P. Petitfils), О. Надаль (O. Nadal), расійскія –

Ю. Тынянаў, Ю. Лотман, А. Квяткоўскі, Ю. Арліцкі, Г. Чэрнікава, В. Аўчарэнка, у вывучэнне беларускага свабоднага верша – Р. Бярозкін, У. Верына, У. Гніламедаў, М. Грынчык, А. Кабаковіч, Г. Кісліцына, В. Рагойша, І. Ралько і інш. Кожны з навукоўцаў па-свойму вызначае месца і ролю свабоднага верша ў нацыянальным літаратурным працэсе, але варта звярнуць увагу на тое, што ўсе даследчыкі адзначаюць адметны ўзровень развіцця верлібра, акцэнтуючы ўвагу на розных канцэпцыях яго рытмічнай арганізацыі. Так, В. Брусаў вылучыў дзве разнавіднасці заходнееўрапейскага верлібра: “свободные стихи французского строя” і “свободные стихи немецкого строя” [3, с. 118]. Вядомы лінгвіст Л. У. Шчэрба сцвярджаў, што верлібр складаецца з “стихов разного размера, перемешанных без всякого определенного плана” [4, с. 176]. Ю. Тынянаў у працы “Проблема стихотворного языка”, зыходзячы з “единства и тесноты стихового ряда” [5, с. 40], гаворыць пра дамінантную ролю графікі ў верлібры. Варта адзначыць погляды на верлібр і А. Квяткоўскага [6], які лічыў рытмічныя паказчыкі важнымі для свабоднага верша. Аналагічную думку выказвае А. Жоўціс, які звяртае ўвагу на вядучыя рытмаўтваральныя прыкметы верлібра як твора паэтычнага: “Свободный стих строится на повторении сменяющих одна другую фонетических сущностей разных уровней, причём компонентами повтора в параллельных, корреспондирующих рядах в русской поэзии могут быть фонема, слог, стопа, ударение, клаузула, группа слов и фраза” [7, с. 118]. Канцэпцыя А. Жоўціса пра тое, што ў верлібры істотную ролю адыгрывае графіка твора, да гэтага часу застаецца самай уплывовай: “... появление выделенной строки означает, что автор осознает ее внутреннее единство, ее экспрессивность и фонетическую соотношенность с другими строчками...” [8, с. 17].

Заканамерна паўстае пытанне: “У якіх умовах ішоў працэс развіцця верлібрычнай сістэмы вершаскладання?” Літаратурнай сітуацыі Францыі другой паловы XIX ст. уласціва разнастайнасць школ і напрамкаў з досыць крытычным стаўленнем да папярэдняй вершаванай традыцыі і засяроджаных на істотным пераасэнсаванні ролі і месца чалавека ў свеце. У авангардзе аказалася лірыка, якая заявіла аб сапраўднай рэвалюцыі паэтычнай мовы. Даследчык Г. Косікаў пісаў: «Начиная по крайней мере со времен Лотреамона и Малларме в литературе возникла и окрепла <...> настойчивая тяга к саморефлексии» [9, с. 207]. Не апошнюю ролю ў гэтым працэсе адыграў П. Верлен, які свядома пайшоў шляхам абнаўлення версіфікацыі і развіцця сваёй стылёвай манеры. Ён належаў да той кагорты “праклятых паэтаў”, якая ўнесла істотныя змены ў рэформу французскага верша. Варта адзначыць, што неардынарны талент французскага мастака слова прывабіў у свой час М. Багдановіча глыбінёй эмацыянальнага ўспрыняцця свету, тонкімі адценнямі пачуццяў, спалучаных з філасофскім роздумам. Ён пераклаў на беларускую мову 22 вершы П. Верлена.

Літаратуразнаўцы называюць П. Верлена самым інтымным паэтам-імпрэсіяністам. Французскі крытык канца XIX ст. Рэмі дэ Гурмон (“Кніга масак”) (Remy de Gourmont. Le livre des masques, 1896) пісаў: “Verlaine est

une nature, et tel, indéfinissable. <... > il acheva de désarticuler le vers romantique et, l'ayant rendu informe, l'ayant troué et découssu pour y vouloir faire entrer trop de choses, toutes les effervescences qui sortaient de son crane fou, il fut, sans le vouloir, un des instigateurs du vers libre. Le vers verlainien à rejets, à incidences, à parenthèses, devait naturellement devenir le vers libre; en devenant "libre" il n'a fait que régulariser un état" [10, p. 252]¹.

Рыфма ў сучаснай заходнееўрапейскай паэзіі ўспрымаецца часта як нешта архаічнае і незапатрабаванае, а ў канцы XIX ст. яна лічылася трывалым паказчыкам таленту паэта. П. Верлен ("Поэтическое искусство" (Art poétique, 1874)) адкрыта заклікаў:

Prends l'éloquence et tords-lui son cou!

Tu feras bien, en train d'énergie,

De rendre un peu la Rime assagie.

Si l'on n'y veille, elle ira jusqu'ou? [11]²

Праўда, у вершах паэта мы знаходзім вялікую колькасць рыфмаў, але яны размешчаны не ў канцы радка, а ў любым "выпадковым" месцы і, такім чынам дэфармуючы рытм, парушаюць спадзяванні чытача. Верленаўская рыфма перастае быць структураўтваральным элементам.

Вядучая роля ў верленаўскай сістэме вершаскладання належыць націску. Наогул, верш любога паэта – гэта яго эмацыянальны і рэфлексійны вопыт, таму, як адзначаў Б. Тамашэўскі, "стиховой ритм превращает каждое ритмическое ударение в логическое, т. е. перестраивает синтаксис, обособляя слова не по их грамматическим признакам. Каждое слово звучит более веско, более обособленно, более полноценно" [13, с. 171]. Такім чынам адбываецца пашырэнне празаічных сэнсаў, назіраецца большая змястоўнасць твора. Шчыльнасць зместу верлібра канчаткова разбурае класічныя асновы сілаба-тонікі:

Les sanglots longs

Des violons

De l'automne

Blessent mon coeur

D'une langueur

Monotone [14].

Фанетыка-сінтаксічны малюнак верша "Chanson d'automne" ("Асенняя песня") стварае шчыльную тоеснасць паміж чалавекам і прыродай, што тонка перадаў М. Багдановіч пры перакладзе твора:

¹ 'Верлен цельная натура и потому не поддается определению. <... > Он окончательно расчленил романтический стих и обесформил его, распорол и разрезал. Желая вместить в него слишком многое, вложить все горения своего безумия, он, незаметно для себя, стал одним из вдохновителей стиха свободного. Стих Верлена, с его отклонениями, неожиданностями и скобками, неминуемо должен был сделаться таким. Ставши "свободным", он привел в систему все свое содержание' (пер. наш. – Т. Т.).

² Риторике сломай ты шею!

Не очень рифмой дорожи.

Коль не присматривать за нею,

Куда она ведет, скажи! (пер. В. Брусавы) [12]

*Як раньш, пая
І ў сэрца б'е
Сумны тон.
То, восень, іх,
Бальных тваіх
Скрыпак стогн [15, с. 173].*

П. Верлен пераносіць сэнсавы націск з галоўнага слова, якое абазначае з'яву, на слова, якое фіксуе ўражанне ад гэтай з'явы, і строгі рытм французскай паэзіі парушаецца, ствараецца ўражанне хісткасці, нестабільнасці, псіхалагічнай няўстойлівасці. М. Гаспараў тлумачыць такі прыём наступным чынам: “Вводя в стих избыточные немые -е, поэт как бы предоставлял читателю или деформировать стиль или деформировать стих, сохраняя неизменным рисунок ударений” [16, с. 250]. Нечаканая для чытача рыфмы ў сярэдзіне радка, яго розная даўжыня, адсутнасць прычынна-выніковых сувязей у творы ствараюць і знешні свет, і нават уласнае «я» для самога сябе непрадказальнымі. Па-сутнасці, паэзія П. Верлена – гэта бунт супраць рацыяналістычнай свядомасці, але гэты бунт не пазбаўляе твор насычанай змястоўнасці. Нельга не пагадзіцца з думкай даследчыка Я. Гарадніцкага, што “прывычныя фармалізуючыя сродкі, такія, як рытм, рыфма, замяняюцца думкай. У верлібры рыфмуецца не гукі, не гукавыя канчаткі слоў, а думкі. Паўторы думкі, яе развіццё на розных ступенях – усё гэта арганізуе, упарадкавае свабодны верш” [17, с. 80].

Верлібр прыйшоў у беларускае прыгожае пісьменства з заходнееўрапейскай літаратуры. Асноўным відам верша ён стаў у Максіма Танка [18]. Тэндэнцыя разняволення паэтычнага радка выразна праяўлялася ў творчасці паэта. Верлібр найчасцей ужываўся М. Танкам у медытатыўных творах, аўтар прывучаў чытача да глыбокай умоўна-асацыятыўнай вобразнасці, да поўнай адсутнасці рытмікі і рыфмы. Калі ў лірыцы П. Верлена дамінуе эмацыянальнае ўспрыняцце, якое можа нават супрацьпастаўляцца лагічнаму і рацыянальнаму, то ў верлібрах Максіма Танка пераважае лагічнае, рацыянальнае мысленне, для беларускага паэта куды больш важнымі выступаюць праблемы рэальнага свету. Танкаўскі верлібр абумоўлены ментальнасцю беларусаў, нацыянальнай культурай, фальклорнай традыцыяй. Паэт быў маштабным ва ўсім – тэмах, матывах, ідэях, пошуках новых форм вершаскладання. Верлібр Максіма Танка, у адрозненне ад свабоднага верша П. Верлена, мае ярка выражаныя нацыянальныя канатацыі, якія абумоўлены звышзадачай паэта: у актуальнай форме па-філасофску глыбока і эмацыянальна кранальна раскрыць характар беларускага народа, яго мінулае, духоўную спадчыну.

У верлібрыстыцы Максіма Танка праз частотную разбіўку радкоў назіраецца паэтапнае развіццё вобраза. Такім чынам аўтар выдзяляе найбольш важныя для яго думкі. Разбіўка на радкі выяўляе рух думкі пісьменніка. У танкаўскім верлібры часта пераважаюць бяззлучнікавыя сінтаксічныя канструкцыі:

Кажуць:
“Цішэй едзеш – далей будзеш”.
Мо праверыць?
“А за кукіш круп не купіш”.
А я думаў?
“Праўда любя, хоць і груба”.
Ці заўсёды?
“Папрацуеш – смак пачуеш”.
Мо і праўда?
Кажуць: “Смерць вянчае славай”.
Пачакаю? [19, с. 249].

Бяззлучнікавая канструкцыя дэманструе дынаміку лірычнага выказвання: ад канстатацыі з’явы праз пералік да аўтарскай рэмаркі, жартаўлівай і гарэзлівай. Тлумачэнне народных прыказак, прымавак у вершы – гэта своеасаблівая іранічная палеміка М. Танка з катэгарычнымі народнымі выказваннямі.

Беларускі паэт ужывае і падпарадкавальныя віды сувязі ў верлібры. У вобразна-афарыстычным слупку верша “Шыбы старой камяніцы” ёсць толькі адзін сказ:

*Асцярожна выцірайце шыбы,
Каб з ценямі дыму
Пажараў вайны
Не сцерці і ценяў
Вам блізкіх людзей,
Якія апошні раз
Некалі ў гэтыя шыбы глядзелі [20, с. 36].*

Танкаўскі свабодны верш звычайна прысвечаны адной тэме. У творы “Калі мне казалі...” адбываецца паступовае разгортванне сэнсу. Верлібр, які насычаны тонкім эмацыянальным перажываннем, Максім Танк будзе ў форме складаназалежнага сказа, у ім даданая частка перамяшчаецца ў пачатак верша і выразна сведчыць пра тое, што з’явы ўзаемна абумоўленыя:

*Калі мне казалі,
Што ліст мой парвала,
Я ўбачыў, што поўнач настала.*
*Калі мне казалі:
– Сватам стол накрылі, –
Я ледзь сваё гора асіліў.*

*Калі мне казалі,
Што госці спяваюць,
Здалося – мяне адпяваюць.*
*Калі ж мне казалі,
Што чаркі ня п’еш ты,
Падумаў: чыя ж ты нявеста?*

*Калі ж мне казалі,
Што, сумная, плачаш,
Паверыў што зноў цябе ўбачу.*

*Калі ж мне казалі,
Што з дому ўцякла ты,
Я ўпэўніўся зноў, што мая ты! [21]*

Такі ўзровень сінтаксічнай арганізацыі верша дэманструе аўтарскую схільнасць да ўскладненай семантыкі, калі думка разгортваецца паводле ланцужковага прынцыпу раскрыцця вобраза. Канцоўка твора ёсць, як правіла, аўтарскае рэзюмэ.

У верлібрах Максіма Танка (“Летні дождж”, “Каб ведалі...”, “Калі мне казалі...” і інш.) даволі часта распаўсюджаны паўторы, яны нясуць адпаведную сэнсавую нагрузку. «Паўторы “па вертыкалі”» (В. Рагойша) выклікаюць так званае разняволенне паэтычнага радка. Паўтор *каб ведалі...* (“Каб ведалі...”) выдзелены ў асобны радок, ён выступае спосабам адасаблення сінтаксічных адзінак для большай акцэнтualізацыі думкі пра родны дом:

*Расце на высокім кургане сасна,
Каб ведалі;
Дол апляла каранямі да дна,
Каб ведалі;
Вяршыняю зоры кранае яна,
Каб ведалі;
З ветрам звiніць, як тугая струна,
Каб ведалі
Маткі,
Дзе спяць дзеці-сокалы сном;
Вятры,
Дзе іграць галасістым смыком;
Зоры,
Дзе ім асыпацца дажджом;
Птушкі у выраі –
Родны свой дом [22].*

Максім Танк часта выкарыстоўвае ў верлібрах паўторы, пералікі (“Калі мне казалі...”, “Здаецца, толькі дзень прагасцяваў там...”, “Ціха-ціха на світанні...” і інш.), адсылкі да гістарычных асоб, рэалій старажытнасці. Яны надаюць свабоднаму вершу прытчападобны сэнс, глыбінны, шматзначны, сімвалічна-метафарычны, узмацняюць аўтарскую філасофска-роздумную думку.

Вядомы расійскі даследчык верлібрычнай паэтыкі Ю. Арліцкі піша: “Верлібр характарызуецца особым рытмічным і стылевым своеобразіем, он выражае індывидуальнасць аўтара ў большай ступені, чым скованыя многачысленыя абмежаванні традыцыйнага стиха” [23, с. 388]. Сапраўды, індывидуальнасць Максіма Танка найярчэй выявілася ў свабодным вер-

шы, дзе кандэнсацыя аўтарскай думкі надзвычай шчыльная, яркая, нечаканая:

*Дрэвы паміраюць,
Калі перастаюць пазнаваць
Змены года
І не адгукваюцца рэхам;
Вада – калі забывае,
Куды ёй плыць,
І нікому не спатольвае смагі;
Зямля – калі перастае
Радзіць хлеб
І быць калыскай песняў;
Чалавек – калі страчвае здольнасць
Здзіўляцца і захапляцца
Жыццём [19, с. 214].*

Максім Танк выкарыстоўвае ў гэтым вершы такую фігуру паэтычнага сінтаксісу, як *эліпсіс*, калі пропуск аднаго з членаў сказа (часцей за ўсё гэта дзейнік) лёгка аднаўляецца паводле сэнсу. Творпабудаваны на так званых “кампанентах паўтора” (А. Жоўціс), дзе дамінуе аднатыпная структура фразы (няпоўная фраза) у трох апошніх слупках. Эліпсіс тонка перадае ўзрушаны голас таго, хто гаворыць, акцэнтуюе семантыку твора, арганізуе яго вертыкальную пабудову.

Такім чынам, адкрытая спавядальная шчырасць уласціва верлібру французскага і беларускага паэтаў. Погляд на свет праз прыватныя адчуванні, праз інтымны душэўны настрой, уласнае разуменне светабудовы каштоўны ўнікальнымі аўтарскімі адчуваннямі непрадказальнасці і знешняга, і ўнутранага светаў. Верлен-імпрэсіяніст спасцігае Прыгажосць без дыдактыкі і маралі, паэт выяўляе магчымасць невербальных зносін чалавека са знешнім светам праз эмацыянальна жывапіснае слова (узмоцненую метафарызацыю), размытасць контураў успрыняцця рэчаіснасці, арыгінальны гукавы малюнак верша (алітэрацыі, асанансы, анжамбеман, агучванне французскага е).

Калі Поль Верлен – філосаф эмацыянальны, то Максім Танк – філосаф-думаннік. Слова і думка шчыльна паяднаны ў верлібры беларускага паэта. “Сильный напор содержания, – як трапна заўважае А. Метс, – как бы ломает плотину старой формы. <... > свободный стих без особой густоты и интенсивности содержания вообще не может существовать, иначе он немедленно превратится в вялую прозу” [24, с. 126]. Танкаўская рытмічная адзінка выступае важнай сэнсавай адзінкай, гэта стала відавочнай прыкметай аўтарскага верлібрычнага ідэастылю. У “кароткім” вобразна-афарыстычным танкаўскім верлібры часцей сустракаюцца падпарадкавальныя віды сувязі, у “доўгім” свабодным вершы, які можна назваць “каталогам” вобразаў, дамінуюць спалучальныя віды сувязі. Цікавасцю Максіма Танка да японскіх паэтычных форм (хоку і танка) абумоўлены аўтарскія лаканізм, сюжэтны

мінімалізм і вобразная асацыятыўнасць верлібра. Максім Танк пастаянна ўдасканалваў сваю свабодны верш: шукаў арыгінальныя сінтаксічныя канструкцыі, узмацняў экспрэсіўнасць модус выказвання, пашыраў візуальныя магчымасці верлібрычнай сістэмы вершаскладання і інфарматыўнасць лірычнага выказвання.

ЛІТАРАТУРА

1. *Гаспаров, М. Л.* Свободный стих / М. Л. Гаспаров // Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина. – М., 2001. – С. 957.
2. *Тимофеев, Л. И.* Очерки теории и истории русского стиха / Л. И. Тимофеев. – М. : ГИХЛ, 1958. – 417 с.
3. *Брюсов, В. Я.* Краткий курс науки о стихе: лекции, читанные в Студии Стиховедения в Москве 1918 г. / В. Я. Брюсов. – Прижизн. изд. Ч. 1 : Частная метрика и ритмика русского языка. – М. : Альциона, 1919. – 131 с.
4. *Щерба, Л. В.* Фонетика французского языка / Л. В. Щерба. – М. : Высшая школа, 1963. – 308 с.
5. *Тынянов, Ю.* Проблема стихотворного языка / Ю. Тынянов. – Л. : Academia, 1924. – 139 с.
6. *Квятковский, А.* Русский свободный стих / А. Квятковский // Вопросы литературы. – 1963. – № 12. – С. 60–77.
7. *Жовтис, А.* Границы свободного стиха / А. Жовтис // Вопросы литературы. – 1966. – № 5. – С. 105–123.
8. *Жовтис, А. Л.* Избранные статьи / А. Л. Жовтис / сост. С. Д. Абишева, З. Н. Поляк. – Алматы : б. и., 2013. – 392 с.
9. *Косиков, Г. К.* Структурализм versus постструктурализм / Г. К. Косиков // “На границах”. Зарубежная литература от средневековья до современности: сб. работ / отв. ред. Л. Г. Андреев. – М. : ЭКОН, 2000. – С. 207–240.
10. *Gourmont, R. de.* Le livre des masques: Portraits symbolistes / R. de Gourmont. – Paris : Mercure de France, 1896. – 1 vol. – 270 p.
11. *Verlaine, P.* Art poetique / P. Verlaine. – URL: <https://www.chitalnya.ru/work/1684765/> (дата звароту: 30.01.2025).
12. *Верлен, П.* Поэтическое искусство / П. Верлен. – URL: https://verlaine.ru/daleкое/art_poetique.php (дата звароту: 30.01.2025).
13. *Белавина, Е. М.* Поэтика Поля Верлена и проблема творческого воображения : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Белавина Екатерина Михайловна ; МГУ. – М., 2003. – 273 л.
14. *Verlaine, P.* Dans la grotte / P. Verlaine. – URL: https://www.bonjourpoesie.fr/lesgrandsclassiques/poemes/paul_verlaine/dans_la_grotte (дата звароту: 30.01.2025).
15. *Багдановіч, М.* Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – Т. 1. – 752 с.

16. *Гаспаров, М. Л.* Очерк истории европейского стиха / М. Л. Гаспаров. – М. : Наука, 1989. – 302 с.
17. *Гарадніцкі, Я. А.* Думка і вобраз. Праблема інтэлектуалізму ў сучаснай беларускай лірыцы / Я. А. Гарадніцкі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1986. – 120 с.
18. *Тарасава, Т. М.* Верлібры Максіма Танка / Т. М. Тарасава // Трынаццатыя Танкаўскія чытанні : зб. навуковых артыкулаў / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка ; рэдкал. В. Д. Старычонак (адк. рэд) [і інш.]. – Мінск, 2022. – С. 348–350.
19. *Танк, М.* Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – Т. 4 : Вершы (1964–1972). – 384 с.
20. *Танк, М.* Абвяржэнне : сто выбраных вершаў / М. Танк ; уклад. А. Хадановіч. – Мінск : Логвінаў, 2012. – 132 с.
21. *Танк, М.* Калі мне казалі... / М. Танк. – URL: <https://rv-blr.com/verse/show/86106/> (дата звароту: 30.01.2025).
22. *Танк, М.* Каб ведалі... / М. Танк. – URL: https://knihi.com/Maksim_Tank/Kab_viedali.html (дата звароту: 30.01.2025).
23. *Орлицкий, Ю.* Стих и проза в русской литературе / Ю. Орлицкий – М. : РГГУ, 2002. – 685 с.
24. *Метс, А.* Тенденции развития свободного стиха / А. Метс // Вопросы литературы. – 1972. – № 2. – С. 124–129.

Поступила в редакцию 05.02.2025